

Jubileum Jana Balhara

V letošním roce se dožívá 90 let přední český jazykovědec, bohemista, polonista a především dialektolog PhDr. Jan Balhar, CSc.

Narodil se 12. června 1931 v Březové u Vítkova. Po maturitě na opavském gymnáziu vystudoval na filozofické fakultě brněnské univerzity obor čeština – polština a poté (od r. 1956) začal působit v brněnském dialektologickém oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR (tehdy Československá akademie věd). Je třeba zdůraznit, že tomuto pracovišti zůstal věrný po celou dobu své aktivní činnosti. Také po odchodu do důchodu se nepřestal o práci svých kolegů zajímat a stal se jejich respektovaným konzultantem. Za své celoživotní dílo byl v r. 2011 oceněn čestnou oborovou medailí J. Dobrovského.

Přínos jeho téměř šedesátiletého vědeckého a pedagogického působení byl pravidelně hodnocen v předchozích jubilejních člancích,¹ proto se zde zaměříme především na základní kameny jeho záslužného díla.

V centru Balharova vědeckého zájmu stojí dialektologie a v jejím rámci široké spektrum témat. Zpočátku se Jan Balhar věnoval syntaxi a výsledky svého bádání představil v monografii *Skladba lašských nářečí* (Praha: Academia, 1974), dodnes oceňované pro spolehlivost analyzovaného materiálu a pro úplný popis a rozbor syntaktického systému slezských dialektů. Řadu studií věnoval také jazykové situaci v rodném Slezsku; vedle dialektů zkoumal městskou mluvu v Opavě a Příboře, vývoj jazyka v pohraničí, a dokonce pomístní jména ve vybraných obcích. Jeho všestranné a systematické bádání se často opíralo o jazykový materiál získaný vlastním terénním výzkumem, takže lze bez nadsázky konstatovat, že dnes je Jan Balhar považován za největšího znalce moravských a slezských nářečí (tj. slezská nářečí v rámci ČR). Neudivuje tedy, že Jan Balhar byl u zrodu všech významných kolektivních publikací věnovaných této tematice a že zaujímal při jejich přípravě důležitou roli jako jejich spoluautor a často i spolueditor. Připomínám alespoň oblíbené České

¹ Viz např. ŠLOSAR, Dušan. 1991. Český dialektolog Jan Balhar. *Naše řeč* 74 (2), 104–105; ŠIPKOVÁ, Milena. 2006. Jubileum Jana Balhara. *SPFFBU* 55, A54, 219–220; ČIŽMÁROVÁ, Libuše. 2011. Jazykovědec a pedagog Jan Balhar (zde též odkazy na Balharovu bibliografii). *Naše řeč* 94 (2), 101–103; KONEČNÁ, Sabina. 2016. Osmdesát pět let Jana Balhara. *Linguistica Brunensia* 64 (2), 98–99; MALČÍK, Petr. 2018. Kantor Balhar. In: DVOŘÁK, Jan – MALČÍK, Petr, eds. *Balhar, Jan. Slezsko v písmě. Studie osobností brněnské lingvistiky VII.* Brno: Host, 9–10. Publikace obsahuje Balharovu aktuální bibliografii a výčet jubilejních článků a slovníkových hesel věnovaných dr. Balharovi (do r. 2018).

nářeční texty (LAMPRECHT, Arnošt – MICHÁLKOVÁ, Věra, eds., Praha: SPN, 1976), podávající základní poučení o dialektech českého národního jazyka, publikaci *U nás ve Vídni. Vídeňští Češi vzpomínají* (BALHAR, Jan – KLOFEROVÁ, Stanislava – VOJTOVÁ, Jarmila, Brno: Masarykova univerzita, 1999), zabývající se běžnou mluvou vídeňských Čechů, heslo *Skupina nářeční slezská* v encyklopedických slovnících češtiny (KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – PLESKALOVÁ, Jana, eds. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002; KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – PLESKALOVÁ, Jana, eds. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016; dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník>). Z poslední doby připomínáme jeho autorskou účast na popularizační knize *Čeština nově od A až do Ž* (PRAVDOVÁ, Markéta, Praha: SPN, 2016) a na elektronickém *Slovníku nářečí českého jazyka*.

Zásadní je jeho podíl na reprezentativním díle české dialektologie – *Českém jazykovém atlase* (BALHAR, Jan – JANČÁK, Pavel, 1, Praha: Academia, 1992; BALHAR, Jan – JANČÁK, Pavel, 2, Praha: Academia, 1997; BALHAR, Jan a kol., 3, Praha: Academia, 1999; BALHAR, Jan a kol., 4, Praha: Academia, 2002; BALHAR, Jan a kol., 5, Praha: Academia, 2005; BALHAR, Jan a kol., *Dodatky*. Praha: Academia, 2011). Od počátku stál v čele tohoto významného projektu. Účastnil se jak přípravných prací (byl spoluautorem dotazníku, koncepce díla, účastnil se terénních výzkumů), tak tvorby map a komentářů.

Zájem o živý jazyk ho přivedl k problematice jazykové kultury. Dlouhá léta byl vedoucím Jazykové poradny v Brně, odpovídal telefonicky na dotazy zájemců o češtinu a zároveň věnoval řadu drobných publikací aktuálním jazykovým tématům a popularizaci češtiny.

Důležitou část Balharova aktivního působení tvořila činnost pedagogická. Nikdy nezpřetrhal svazky se svou alma mater a na filozofické a pedagogické fakultě pravidelně vyučoval předměty bohemistické a polonistické. Vedl řadu diplomových a doktorských prací, často působil jako konzultant, recenzent či oponent diplomových, doktorských a habilitačních prací. Byl také členem Vědecké rady FF MU (1992–1997) a oborových rad doktorského studia tamtéž. V této souvislosti je třeba ocenit také jeho podíl na formování brněnského kolektivu dialektologů (v dnešní době přesněji dialektoložek). Jako zástupce a později vedoucí oddělení vybíral nové pracovníky vždycky jen podle jejich schopností (což před rokem 1989 samozřejmě nebylo), věnoval velkou pozornost jejich vědeckému rozvoji a zaškolení do dialektologické problematiky. Proto mu náleží dík za to, že brněnská dialektologie má stále dobrý zvuk.

Ti, kdo pana doktora Balhara znají, si ho váží nejen pro jeho hluboké znalosti a zkušenosti, ale i pro jeho přátelské vystupování a ochotu poradit mladším kolegům. Přejeme mu pevné zdraví, dobrou pohodu a stálý zájem o bohemistiku.

Jana Pleskalová

Department of Czech Language

Faculty of Arts, Masaryk University

Arna Nováka 1, 602 00 Brno

Czech Republic

pleskalo@phil.muni.cz

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.

